

EUROPEISKA GEMENSKAPERNAS KOMMISSION

Bryssel den 05.07.2002
KOM(2002) 364 slutlig

**MEDDELANDE FRÅN KOMMISSIONEN TILL RÅDET,
EUROPAPARLAMENTET, EKONOMISKA OCH SOCIALA KOMMITTÉN OCH
REGIONKOMMITTÉN**

En ram för främjande av arbetstagarnas ekonomiska delaktighet

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1.	Inledning	3
2.	Ekonomisk delaktighet: huvudtendenser och utmaningar	5
2.1	Former av ekonomisk delaktighet	5
2.2	Fördelar med ekonomisk delaktighet	6
2.3	Den senaste utvecklingen vad gäller ekonomiska andelssystem	7
2.4	Synergier med andra gemenskapsinitiativ	10
2.5	Utmaningar när det gäller ekonomisk delaktighet för arbetstagarna	11
3.	Allmänna principer	12
4.	Transnationella hinder	14
4.1	Frågeställningen	14
4.2	De främsta hindren	15
4.3	Vägen framåt.....	16
5.	På väg mot en ökad spridning av ekonomiska andelssystem	18
5.1	Att skapa gynnsamma förutsättningar för ekonomiska andelssystem.....	18
5.2	Att utveckla den sociala dialogen.....	19
5.3	Att vidga täckningen av ekonomiska andelssystem.....	20
5.4	Att förbättra informationen med hjälp av forskning och undersökningar	21
5.5	Att bygga upp nätverk	22
5.6	Ekonomiskt stöd till initiativ för ekonomisk delaktighet	22
6.	Slutsatser.....	23

1. INLEDNING

Debatten om arbetstagares möjligheter att ta del av företagets vinster och resultat, antingen direkt genom vinstdelning eller indirekt genom aktieinnehav, har på senare tid fått förnyad aktualitet i hela Europa.

I vissa medlemsstater har ekonomisk delaktighet redan en lång och rik tradition bakom sig, men i många andra medlemsstater har under en längre tid endast mycket blygsamma framsteg gjorts. Situationen har dock börjat förändras. Flera medlemsstater har tagit olika initiativ för att främja olika typer av ekonomiska andelssystem och skapa bättre förutsättningar för att införa dessa.

Ett antal faktorer har bidragit till detta förnyade intresse för ekonomisk delaktighet. Vid toppmötet i Lissabon i mars 2000 satte EU upp som mål att bli "världens mest konkurrenskraftiga och dynamiska kunskapsbaserade ekonomi med möjlighet till hållbar ekonomisk tillväxt med fler och bättre arbetstillfällen och en högre grad av social sammanhållning".

Att ge arbetstagare möjlighet till ekonomisk delaktighet kan vara ett viktigt bidrag till att uppnå detta mål. Flera studier och konkreta exempel visar att ekonomiska andelssystem som införs på ett riktigt sätt inte enbart ökar produktivitet, konkurrenskraft och lönsamhet för företagen, utan även leder till ett större engagemang från de anställdas sida, bättre arbets kvalitet och ökad social sammanhållning.

De positiva erfarenheter som gjorts i många länder har utan tvekan bidragit till att frågan har förts upp på den politiska dagordningen i hela EU. Inte minst erfarenheterna från USA visar vilken betydelse ekonomisk delaktighet kan ha för att främja ekonomisk tillväxt och industriella förändringar och för att se till att alla arbetstagare får del av det ökade välståndet.

Dessutom har allt fler företag börjat inse de möjligheter som ekonomiska andelssystem för med sig. För företagen har dessa system blivit ett allt viktigare redskap för att motivera de anställda, se till att deras intressen ligger i linje med aktieägarnas samt rekrytera och behålla personal.

Samtidigt har den senaste tidens händelser i samband med konkurser av vissa företag som hade infört andelssystem för sin personal också visat vilka risker dessa system kan innebära för de anställda. Det har åtminstone i vissa fall blivit uppenbart att man hade kunnat och borde ha gjort mer för att skydda sina anställda och minska deras exponering för orimliga risker. Detta var i synnerhet fallet för andelssystem som utgjorde en del av en pensionsplan och där grundläggande principer om riskspridning och öppenhet inte hade iakttagits. Av dessa exempel framgår med all tydlighet att vissa allmänna principer måste iakttagas för att ekonomiska andelssystem skall fungera optimalt.

Huvudsyften

I sitt meddelande av juni 2000 om en ny socialpolitisk dagordning tillkännagav kommissionen att den skulle lägga fram ett meddelande och en handlingsplan om arbetstagarnas ekonomiska delaktighet. Detta meddelande har följande huvudsyften:

- Att tillhandahålla riktlinjer om hur arbetstagarnas ekonomiska delaktighet skall vidareutvecklas inom EU genom att ställa upp en rad allmänna principer.
- Att lägga fram en ram för gemenskapsåtgärder för perioden 2002-2004 i syfte att främja ökad användning av ekonomiska andelssystem inom hela EU.
- Att ta itu med transnationella hinder som idag står i vägen för införandet av ett EU-system för ekonomisk delaktighet och att föreslå konkreta åtgärder för att undanröja dessa hinder.

Detta meddelande bygger på ett antal tidigare initiativ som tagits på EU-nivå.

- Kommissionen offentliggjorde 1991 Pepper I-rapporten om främjande av arbetstagares möjligheter att ta del av företagsvinster och resultat¹, som innehöll en översikt över den dåvarande situationen i EU på detta område.
- På grundval av denna rapport antog rådet 1992 en rekommendation² i vilken medlemsstaterna uppmanades att medge fördelarna med en mer utbredd ekonomisk delaktighet och att ta hänsyn till den roll som arbetsmarknadens parter kan spela i detta sammanhang i enlighet med nationell lag eller praxis.
- I Pepper II-rapporten³ om tillämpningen av rådets rekommendation underströks att ekonomiska andelssystem medför ett antal fördelar, bland annat högre produktivitet, ökad sysselsättning och ett större engagemang från arbetstagarnas sida. Man betonade också att utvecklingen av dessa system till stor del berodde på den förda regeringspolitiken, särskilt vad gäller skatteincitament. Det konstaterades dock även att medlemsstaterna i grunden inte förändrat sin politik när det gäller system för arbetstagares ekonomiska andelsägande och att informationsutbyte förekom i mycket liten utsträckning.
- I sin resolution om Pepper II-rapporten riktade Europaparlamentet en uppmaning till kommissionen, medlemsstaterna och arbetsmarknadens parter att vidta ett antal åtgärder för att se till att ekonomiska andelssystem används i större skala.

Detta meddelande bygger på resultaten av ett brett samråd som inleddes med offentliggörandet av en vitbok i juli 2001⁴ och som omfattade alla centrala aktörer på området, särskilt arbetsmarknadens parter.

Alla yttranden från regeringarna, arbetsmarknadens parter och experter välkomnade kommissionens initiativ till att återuppta debatten om ekonomisk delaktighet och uppmuntrade till ytterligare åtgärder för en ökad spridning av denna praxis. Det rådde en bred enighet särskilt i fråga om de allmänna principer som fastställs i arbetsdokumentet, om behovet av att ta itu med transnationella hinder. Alla parter var också överens om att man bör intensifiera informations- och erfarenhetsutbytet, bland annat genom en jämförande analys och kartläggning av god praxis.

¹ Tillägg 3/91 till Det sociala Europa.

² Rådets rekommendation av den 27 juli 1992 om främjande inom medlemsstaterna av arbetstagares möjligheter att ta del av företagsvinster och resultat (inklusive andelsägande genom aktieförvärv) (92/443/EEG).

³ Kommissionens rapport om Pepper II, KOM (1996) 697.

⁴ Kommissionens interna arbetsdokument om arbetstagares finansiella deltagande inom Europeiska unionen, SEK (2001) 1308.

I denna process ingick också en konferens som anordnades tillsammans med Europeiska fonden för förbättring av arbets- och levnadsvillkor (Dublinfonden).

Huvudfrågor

Med hänsyn till ovannämnda syften och resultaten av denna samrådsprocess kommer detta meddelande att inriktas på följande huvudfrågor:

- Allmänna principer för ekonomisk delaktighet.
- Transnationella hinder.
- Främjandet av en ökad ekonomisk delaktighet inom EU.

2. EKONOMISK DELAKTIGHET: HUVUDTENDENSER OCH UTMANINGAR

2.1 Former av ekonomisk delaktighet

De anställdas ekonomiska delaktighet i företagsvinster eller resultat kan anta många olika former. Det gemensamma och främsta kännetecknet är syftet att ge anställda, i regel på kollektiva grunder, möjlighet att ta del av företagsvinster eller resultat.

I Pepper-rapporten och i rådets rekommendation gjordes en åtskillnad mellan två huvudkategorier av ekonomisk delaktighet: vinstdelning och aktieäggande.

Vinstdelning innebär att vinsten delas mellan kapitalägare och arbetstagare, varvid de anställda utöver sin fasta lön erhåller en variabel inkomst kopplad till företagets vinst eller andra mätbara företagsresultat.

Aktieäggande innebär att de anställda indirekt får del i företagets vinst genom utdelning och ökat aktievärde.

Aktieoptioner är ytterligare en form av ekonomisk delaktighet för anställda, som liknar aktieäggande men som även har ett antal särdrag. Aktieoptioner ger den anställde rätt att under en viss tid köpa aktier i företaget till ett bestämt pris. Systemet liknar aktieäggande eftersom det så småningom kan leda till aktieinnehav. Till skillnad från aktieäggande innebär innehavet av aktieoptioner i sig inte att den anställde äger en del av företaget.

Ett system som är närbesläktat med vinstdelning är **resultatdelning**. Utgångspunkten är då inte företagets vinst, utan andra kriterier som produktivitet, kostnadsminskningar och kvalitetsmål. Systemet har därför i regel snarare karaktär av prestationslön än ekonomisk delaktighet. Resultatdelning kan dock ha samma funktion som vinstdelning under förutsättning att den grundar sig på relativt breda prestationskriterier och att dessa kriterier tillämpas på kollektiv nivå. Systemet har särskild betydelse för den offentliga eller den ideella sektorn, där klassiska vinstdelningssystem inte kan tillämpas.

Det finns i praktiken en mängd andra ekonomiska andelssystem än de som nyss beskrivits och en mängd system som består av en blandning av olika metoder. Ekonomiska andelssystem kan till exempel bestå av planer för tillgångsackumulering eller sparplaner för de anställda, under förutsättning att bidragen till dessa system kopplas till företagets resultat eller att systemen bidrar till att bygga upp någon form av aktieinnehav för de anställda.

Att det finns så många olika ekonomiska andelssystem bland medlemsstaterna eller till och med inom en och samma medlemsstat beror på att man vill uppnå olika mål med dem. Det är viktigt att det finns många olika ekonomiska andelssystem, eftersom formen för arbetstagarnas ekonomiska delaktighet måste kunna anpassas till olika behov och syften. För att fördelarna med ekonomiska andelssystem skall kunna utnyttjas optimalt är det ofta lämpligt att erbjuda flera system eller att utveckla kombinationer av olika system.

Detta meddelande kommer således inte att inskränkas till en särskild form av ekonomisk delaktighet för arbetstagarna, utan kommer att inriktas på de mer allmänna frågor som uppkommer när man skall främja en bredare spridning av olika slags system. Det är viktigt att inse att möjligheten för företag och anställda att välja mellan olika system är en viktig tillgång som måste vidareutvecklas.

2.2 Fördelar med ekonomisk delaktighet

Att de anställda får möjlighet att ta del av företagets vinster och resultat medför ett antal fördelar för företagen, de anställda och ekonomin som helhet.

Enligt en färsk undersökning som gjordes för kommissionen⁵ är de främsta skälen till att företag inför ekonomiska andelssystem att uppmuntra personalens intresse av att företaget går bra, att skapa en känsla av företagstillhörighet och gemensam målinriktning och att skapa större överensstämmelse mellan personalens och aktieägarnas intressen. Ekonomiska andelssystem är också ett viktigt verktyg för att rekrytera och hålla kvar personal. De ökar personalens motivation, lojalitet mot företaget och långsiktiga engagemang samt stärker företagets produktivitet, konkurrenskraft och lönsamhet. Slutligen kan ekonomiska andelssystem också vara ett viktigt instrument för att skaffa kapital, inte minst för nystartade företag.

Vad gäller de anställda bidrar ekonomiska andelssystem till ökad identifiering med företaget och ett större engagemang i företagets verksamhet och utveckling. Ekonomiska andelssystem kan leda till att höja arbetets kvalitet och arbetstillfredsställelsen när de går hand i hand med andra former av medbestämmande och en modernisering av arbetsorganisationen. Dessutom kan de hjälpa de anställda att bygga upp tillgångar och ta del av den ekonomiska tillväxten i större utsträckning än vad som skulle vara möjligt enbart med löneinkomster.

En del undersökningar⁶ tyder på att ekonomiska andelssystem har en positiv inverkan på sysselsättningsnivån och att de i synnerhet kan ge en mer stabil sysselsättning under en hel konjunkturcykel. Ekonomisk delaktighet kan också stärka kopplingen mellan total inkomst och produktivitet, eftersom det är sannolikt att företag med högre produktivitet under en viss tid går med större vinst, som de anställda får del av. Detta kan också påverka arbetsmarknaden och sysselsättningen i positiv riktning. Särskilt genom att underlätta finansieringen av nystartade företag och anskaffandet av riskkapital till unga företag kan

⁵ F. Van den Buleke (2000): *A company perspective on financial participation in the European Union. Objectives and obstacles.* (Ett företagsperspektiv på ekonomiska andelssystem i Europeiska unionen. Mål och hinder.)

⁶ En översikt ges exempelvis i följande publikationer från Europeiska fonden för förbättring av arbets- och levnadsvillkor (2001a resp. 2001b): *Recent trends in employee financial participation* (Senaste utvecklingstendenser i fråga om arbetstagares ekonomiska delaktighet) och *Employee share-ownership and profit-sharing in the EU* (Arbetstagares vinstdelning och andelsägande i EU).

ekonomiska andelssystem ha en nyskapande och viktig funktion när det gäller ekonomisk tillväxt och industriella förändringar.

Ekonomiska andelssystem bidrar följaktligen också till att uppnå socialpolitiska mål i och med att de medför en större spridning av välförhållanden och ökad social sammanhållning.

I flera empiriska undersökningar av effekten av ekonomiska andelssystem har ett positivt samband fastlagts mellan ekonomisk delaktighet och olika resultatmått. Sambandet är starkast och tydligast när det gäller vinstdelning. I ett antal viktiga undersökningar redovisas också en positiv effekt på motivation och arbetstillfredsställelse.

I vissa färskare undersökningar betonas särskilt att de positiva effekterna av ekonomiska andelssystem blir störst när dessa system är välutformade och förankrade i ett generellt klimat av medbestämmande grundat på partnerskap. Fördelarna med ekonomiska andelssystem verkar också vara mest påtagliga när systemen används i kombination med andra personalpolitiska instrument, som till exempel utbildning, eller med införandet av nya former av arbetsorganisation.

Såväl teoretiska som empiriska undersökningar visar således att ekonomisk delaktighet kan medföra stora positiva effekter. Detta understryker behovet av ökade insatser från alla berörda aktörer på alla nivåer för att se till att möjligheten till ekonomisk delaktighet erbjuds i större skala och ges en större täckning.

2.3 Den senaste utvecklingen vad gäller ekonomiska andelssystem

Två viktiga särdrag kännetecknar utvecklingen av ekonomiska andelssystem i EU:

- Generellt sett används ekonomiska andelssystem i begränsad omfattning. Vinstdelningssystem är mer utvecklade, men andelsägande är mycket mer sällsynt.
- Dessutom har systemen utvecklats mycket ojämnt i de olika medlemsstaterna. I vissa medlemsstater har ekonomiska andelssystem en lång tradition, medan de i andra används i mycket begränsad skala.

Enligt en undersökning av Europeiska fonden för förbättring av arbets- och levnadsvillkor (som omfattade tio medlemsstater) hade 72 % av företagen inte någon form av ekonomiskt andelssystem under 1997⁷. Särskilt andelsägande är mycket sällsynt och fanns i endast 9 % av företagen. Ekonomiska andelssystem är vanligast i **Frankrike** och **Förenade kungariket** där de används i mer än 50 % av företagen.

Ekonomiska andelssystem används också mer i större företag. Bland företag med mindre än 49 anställda hade 80 % inte något ekonomiskt andelssystem. Däremot hade ungefär en tredjedel av företagen med mer än 200 anställda infört ett ekonomiskt andelssystem.

⁷ Europeiska fonden för förbättring av arbets- och levnadsvillkor (2001a): *Recent trends in employee financial participation* (Senaste utvecklingstendenser i fråga om arbetstagares ekonomiska delaktighet).

Färskare uppgifter visar att mindre än hälften av företagen med över 200 anställda⁸ hade infört ett vinstdelningssystem 1999/2000, medan mindre än en tredjedel av dessa företag hade infört ett system för andelsägande (se tabell 1).

Tabell 1: Ekonomiska andelssystem per land (procentandel företagsenheter som har infört ett ekonomiskt andelssystem 1999/2000)

	Andelsägande	<i>Därav med bred anslutning av personalen (minst 50 % av arbetsstyrkan)</i>	Vinstdelning	<i>Därav med bred anslutning av personalen (minst 50 % av arbetsstyrkan)</i>
Belgien	29	38	22	55
Danmark	21	70	15	52
Finland	30	50	35	77
Frankrike	41	56	87	97
Förenade kungariket	45	67	37	81
Irland	34	47	29	83
Italien	15	13	15	53
Grekland	23	23	19	39
Nederländerna	45	47	59	93
Portugal	5	40	25	67
Spanien	19	26	25	52
Sverige	26	46	27	70
Tyskland	20	50	71	25
Österrike	10	-	66	38
Summa EU	31	52	45	63

Källa: Europeiska fonden för förbättring av arbets- och levnadsvillkor (2001b): Employee share-ownership and profit-sharing in the EU (Arbetstagares vinstdelning och andelsägande i EU)

Skillnader i spridningen av ekonomiska andelssystem i medlemsstaterna speglar olika politiska synsätt. Ekonomisk delaktighet har en lång tradition i både **Frankrike** och **Förenade kungariket**, där regeringarna ständigt har uppmuntrat användningen av

⁸ Europeiska fonden för förbättring av arbets- och levnadsvillkor (2001b): *Employee share-ownership and profit-sharing in the EU* (Arbetstagares vinstdelning och andelsägande i EU).

ekonomiska andelssystem. Enligt Pepper II-rapporten har det offentliga stödet för ekonomiska andelssystem ökat i **Irland, Finland** och **Nederländerna**, bland annat genom ny lagstiftning och kraftigare incitament. I de övriga medlemsstaterna är det offentliga stödet för ekonomisk delaktighet mer begränsat eller i vissa fall helt obefintligt. I vissa länder som **Tyskland, Spanien** och **Italien** brukar regeringarna uppmana arbetsmarknadens parter att ta upp frågan om ekonomisk delaktighet på dagordningen.

Under tiden har debatten om ekonomisk delaktighet fått nytt liv på flera nivåer. I medlemsstaterna är det inte längre enbart de traditionella förfäktarna av ekonomisk delaktighet som mycket aktivt går in i debatten. Under senare år har ny lagstiftning och nya initiativ antagits i en del länder, bland annat **Belgien, Irland, Finland, Österrike** och **Nederländerna**. Även i **Frankrike** och i **Förenade kungariket** har ytterligare åtgärder vidtagits. I **Italien** har frågan om ekonomiska andelssystem tagits upp i en nyligen utkommen vitbok om arbetsmarknadsreformer. I **Tyskland** har regeringen åter uppmanat arbetsmarknadens parter att ta upp frågan om ekonomiska andelssystem i kollektivförhandlingarna.

Detta förnyade intresse kan också noteras hos arbetsmarknadens parter och företagen. Såväl på nationell nivå som på gemenskapsnivå har arbetsmarknadens parter blivit allt mer aktiva när det gäller att främja ekonomisk delaktighet. På företagsnivå har ekonomiska andelssystem blivit allt vanligare och i flera fall vuxit ut till ett oundgängligt personalpolitiskt instrument.

Alla dessa nya initiativ är ett tydligt bevis på att man allt oftare börjar inse fördelarna med ekonomiska andelssystem. Men fler åtgärder behövs för att ytterligare främja användningen av dessa system. Att systemen är så ojämnt utvecklade inom EU innebär dessutom att det finns ett stort utrymme för värdefulla erfarenhetsutbyten. I detta meddelande föreslås därför ett antal konkreta åtgärder för att öka utbytet av information och erfarenheter och kartlägga god praxis.

Med tanke på den kommande utvidgningen av EU måste särskild hänsyn tas till situationen i **kandidatländerna**. På det hela taget har ekonomisk delaktighet endast utvecklats i mycket liten omfattning i de central- och östeuropeiska kandidatländerna. Privatiseringsprocessen har medfört ett visst uppsving i ett antal länder när det gäller system för andelsägande och ledningens eller personalens förvärv av det egna företaget. Men med tiden har andelsägandet även där fått minskad betydelse.

Det finns ett antal särskilda hinder för utvecklingen av ekonomisk delaktighet i Central- och Östeuropa.

- Personalägda företag har ofta stora finansiella problem, i synnerhet när ägandet inte är planerligt utan beror på slumpen.
- Personalens intresse för andelsägande är begränsat. Det händer mycket ofta att anställda föredrar att praktiskt taget omedelbart sälja sina andelar.
- I och med att privatiseringsprocessen är i sitt slutskede upphör även de gynnsamma skatteregler som infördes i vissa länder för att uppmuntra personalen att ta över företaget.
- I nästan samtliga kandidatländer finns inga som helst rättsliga eller skattemässiga ramar eller politiska stödåtgärder för att utveckla någon form av ekonomisk delaktighet för arbetstagarna.

Inför dessa utmaningar föreslås i detta meddelande ett antal åtgärder som är speciellt inriktade på att bemöta situationen i kandidatländerna.

2.4 Synergier med andra gemenskapsinitiativ

Tack vare de olika fördelar som den medför måste ekonomisk delaktighet vara ett inslag i åtgärds paketet för att uppnå Lissabonmålen. Ekonomisk delaktighet är ett utmärkt exempel på en politisk åtgärd som samtidigt och på ett ömsesidigt förstärkande sätt är inriktat på ekonomiska, sysselsättningspolitiska och sociala mål. Införda på rätt sätt kan ekonomiska andelssystem öka företagens lönsamhet och konkurrenskraft, förbättra personalens motivation, engagemang och arbetstillfredsställelse, öka arbetets kvalitet och sist men inte minst bidra till en mer rättvis fördelning av inkomster och välstånd.

Att främja ekonomisk delaktighet visar således att investeringar i arbetskvalitet och goda arbetsmarknadsrelationer inte enbart i första hand är en kostnadsfaktor, utan också en produktionsfaktor som bidrar till ökad produktivitet, större social sammanhållning och högre social levnadsstandard, såsom redan nämdes i kommissionens meddelande av juni 2001 om investeringar i kvalitet⁹.

I detta avseende kan ekonomisk delaktighet också spela en viktig roll när det gäller att utveckla de europeiska kapitalmarknaderna och i synnerhet riskkapitalmarknaderna. Detta bekräftades uttryckligen i de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken för 2000 samt i kommissionens meddelande "Riskkapital: en nyckel till sysselsättning i Europeiska unionen"¹⁰. Inte minst i jämförelse med erfarenheterna i USA har EU fortfarande stora outnyttjade möjligheter att vidareutveckla ekonomisk delaktighet som ett av inslagen i en övergripande strategi för att stimulera tillväxten av nya dynamiska företag. Främjandet av ekonomisk delaktighet är således också ett led i de strukturreformer som behövs för att förverkliga Europas potential i fråga om tillväxt, sysselsättning och social sammanhållning.

Dessutom är ekonomisk delaktighet ett viktigt inslag i moderniseringen av arbetsorganisationen. I kommissionens grönbok "Ett partnerskap för en ny arbetsorganisation"¹¹ betonades att arbetstagares delaktighet i företagets vinster och resultat kan ha stor betydelse för att modernisera arbetsorganisationen och att det således kan vara ett värdefullt bidrag till de europeiska företagens konkurrenskraft, till ökad kvalitet i arbetslivet och till arbetskraftens anställbarhet. Genom att stärka personalens identifiering med företaget och engagemang i verksamheten har ekonomisk delaktighet stor betydelse för en effektiv förnyelse av arbetsorganisationen och ett större ansvarstagande från de anställdas sida.

Ekonomisk delaktighet är således nära knutet till den europeiska sysselsättningspolitiken och sysselsättningsriktlinjerna. Det förstärker således målen inom pelaren anpassbarhet och ökar företagets och personalens möjligheter att anpassa sig till ekonomiska förändringar. Genom att dessutom vara en finansieringskälla för nystartade företag och stimulera företagandet bland anställda utgör det också ett värdefullt tillskott till pelaren företagandet.

Genom att öka samstämmigheten mellan de anställdas och andra aktieägares intressen och bidra till ett mer aktivt och långsiktigt engagemang från personalens sida i företagets utveckling, bidrar ekonomisk delaktighet också till att det skapas mer öppna och effektiva former av företagsstyrning.

⁹ Sysselsättning och socialpolitik: En ram för investeringar i kvalitet, KOM (2001) 313.

¹⁰ Riskkapital: En nyckel till sysselsättning i Europeiska unionen, SEK (1998) 552.

¹¹ Ett partnerskap för en ny arbetsorganisation, KOM (1997) 128.

De senaste diskussionerna om företagens sociala ansvar visar med all tydlighet att det är viktigt för företagen att ta hänsyn till alla parter intressen. Detta är inte enbart viktig i sig och för att säkerställa att företagen har en socialt och miljömässigt ansvarfull policy, utan medför också mycket konkreta fördelar för företagen själva och ligger därför i deras eget intresse. I kommissionens grönbok om företagens sociala ansvar¹² understryks de fördelar som det innebär för såväl företagen som samhället i stort att företagen tar sitt sociala ansvar samt beaktar sociala hänsyn och miljöaspekter.

Att främja en mer utbredd användning av ekonomiska andelssystem är därför viktigt inte enbart med hänsyn till de omedelbara fördelar som de medför, utan också därför att de är kopplade till viktiga politiska frågor och mål. Det finns således ett klart behov av större ansträngningar på alla nivåer för att se till att fler företag och anställda kan dra nytta av dessa fördelar.

2.5 Utmaningar när det gäller ekonomisk delaktighet för arbetstagarna

Behovet av åtgärder

Diskussionen hittills har tydligt visat att det behövs ytterligare åtgärder på detta område. Detta blir ännu mer påtagligt med tanke på följande konkreta utmaningar.

- Det finns ett klart behov av att öka användningen av ekonomiska andelssystem i hela EU. Än så länge och trots vissa framsteg på senare tid är användningen av ekonomiska andelssystem inom EU generellt sett begränsad och mycket ojämn fördelad mellan medlemsstaterna.
- Erfarenheterna visar också att ekonomiska andelssystem måste få större täckning. Som påpekas ovan är det särskilt små och medelstora företag som stöter på ett antal specifika problem när det gäller att införa ekonomiska andelssystem (se även avsnitt 5.3). Samtidigt är det också viktigt att undersöka möjligheten att införa liknande system i den offentliga och i den ideella sektorn. I vissa länder, exempelvis Finland och Irland, har man redan börjat vidta sådana åtgärder.
- I takt med att fler företag börjar bli verksamma på internationell nivå och inför ekonomiska andelssystem för anställda i olika länder blir transnationella hinder ett allt större problem.
- Dessa transnationella hinder kommer att bli ännu mer aktuella genom införandet av euron. Den fördjupade ekonomiska integration som euron innebär kommer att leda till att företagen i än större grad verkar på europeisk nivå. Dessutom innebär införandet av euron att det kommer att bli ännu lättare för anställda i olika länder att direkt jämföra ekonomiska andelssystem och de fördelar som dessa medför.
- Utvidgningen av Europeiska unionen kommer att leda till ytterligare utmaningar när det gäller ekonomisk delaktighet. I de flesta kandidatländer har ekonomiska andelssystem endast utvecklats i mycket begränsad skala och i de flesta saknas rättsliga och skattemässiga ramar för utvecklingen av sådana system.

¹² Främjande av en europeisk ram för företagens sociala ansvar, KOM (2001) 366.

Rättsliga aspekter på gemenskapens initiativ

Syftet med detta meddelande, vilket är i linje med artikel 140 i EG-fördraget, är att främja ekonomisk delaktighet i hela EU genom att återuppta debatten i EU, öka kunskapen om olika system och föreslå en rad åtgärder som bör vidtas på alla nivåer för att intensifiera relevanta insatser.

3. ALLMÄNNA PRINCIPER

Det framgick av genomgången av de olika formerna av ekonomisk delaktighet att det finns en mängd olika ekonomiska andelssystem. Det finns ändå vissa centrala inslag och principer som är kännetecknande för de flesta ekonomiska andelssystemen och för medlemsstaternas politiska åtgärder.

De allmänna principer som fastställs i detta dokument avspeglar denna grundläggande samsyn och kan fungera som riktmärken vid kartläggning av god praxis. Dessa principer bör därför genomsyra de åtgärder som vidtas för att främja ekonomisk delaktighet i EU och tjäna som riktlinjer för medlemsstaterna, arbetsmarknadsparterna och företagen.

Frivilligt deltagande

Ekonomiska andelssystem bör vara frivilliga för både företag och anställda. Införandet av ekonomiska andelssystem bör tillgodose samtliga berörda parter behov och intressen och skall därför inte påtvingas. Detta hindrar naturligtvis inte att vissa inslag kan vara obligatoriska eller att ekonomiska andelssystem införs genom lagstiftning eller kollektivavtal. Politiska stödåtgärder och en tydlig rättslig ram är viktiga faktorer för att främja användningen av ekonomiska andelssystem. Även medverkan av arbetsmarknadens parter kan ha stor betydelse för ett framgångsrikt införande av ett ekonomiskt andelssystem.

Samtliga anställda skall kunna delta i det ekonomiska andelssystemet

Det ekonomiska andelssystemet skall i princip vara öppet för alla anställda. Även om en viss differentiering kan vara motiverad med hänsyn till personalens olika behov och intressen, bör man eftersträva att göra de ekonomiska andelssystemen så heltäckande som möjligt och se till att samma villkor gäller för alla anställda.

De största fördelarna med ekonomiska andelssystem är bland annat att de leder till en större identifiering med företaget, skapar en känsla av samhörighet och förbättrar personalens motivation. Att behandla de anställda olika skulle gå stick i stäv med dessa mål och måste därför undvikas.

Tydlighet och öppenhet

Ekonomiska andelssystem bör utformas och förvaltas öppet och tydligt. Detta är viktigt för systemets acceptans och för att de anställda skall vara helt införstådda med eventuella risker och fördelar. Man bör prioritera tydliga och begripliga system som personalen har insyn i. Därför är det särskilt viktigt att informera och rådfråga arbetstagarna eller deras representanter om de olika aspekterna av det ekonomiska andelssystem som kommer att införas¹⁵.

¹³ Denna skyldighet fastställs även i Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/14/EG av den 11 mars 2002 om inrättande av en allmän ram för information till och samråd med arbetstagare eller

Det är nästan oundvikligt att i synnerhet system som innebär att personalen äger aktier är relativt komplexa. I så fall är det viktigt att se till att personalen får den utbildning som krävs för att kunna förstå systemets innebörd och detaljer.

Även förvaltningen av de ekonomiska andelssystemen bör vara helt öppen. Företagen bör strikt följa gällande redovisningsnormer och insynsbestämmelser. Dessutom bör de anställda regelbundet informeras om händelser som kan ha större betydelse för deras investering.

Förutbestämda beräkningsmetoder

Reglerna för ekonomiska andelssystem i företag bör bygga på förutbestämda beräkningsmetoder som har en tydlig koppling till företagets resultat. Detta är ett viktigt inslag i systemets öppenhet. Även för personalens motivation, engagemang och solidaritet med företaget är en klar och förutbestämd beräkningsmetod att föredra framför ett vinstdelningssystem som bygger på efterkalkyler.

Regelbundenhet

Ekonomiska andelssystem bör tillämpas med en viss regelbundenhet och inte vara en engångsföreteelse. Detta är särskilt viktigt om syftet är att stimulera och belöna personalens engagemang och solidaritet på längre sikt. Regelbundenheten innebär naturligtvis inte att fördelarna skall vara desamma genom åren. Det ligger i systemets natur att fördelarna kommer att variera med företagets resultat och vinst och att personalen vissa år inte får någon utdelning eller att deras investering också kan minska i värde.

Undvika onödiga risker för de anställda

Jämfört med andra "investerare" är anställda mer utsatta för en negativ ekonomisk utveckling i företaget. Det är inte enbart deras investering som står på spel, utan även deras inkomstkälla och arbete.

Vilka risker ett ekonomiska andelssystem innebär för de anställda beror dock på hur systemet är utformat i detalj. I regel medför kontant- eller fonderingssystem endast begränsade risker. Även vid aktieinnehav beror riskerna för de anställda i stor utsträckning på systemets detaljutformning, bland annat hur länge aktierna måste innehas, bestämmelser om försäljning i förtid eller om högsta investeringsbelopp.

Med tanke på vad riskerna kan betyda för de anställda bör man under alla förhållanden vid införandet och tillämpningen av ekonomiska andelssystem fästa stor vikt vid att undvika orimliga risker. Personalen bör åtminstone förvarnas om att ekonomiska andelssystem kan innebära risker på grund av inkomstvariationer eller på grund av att de inte tillräckligt diversifierar sina investeringar. Det har redan påpekats att ekonomiska andelssystem också bör införas och förvaltas öppet och tydligt. Vid utformningen av ekonomiska andelssystem bör man tänka på att utveckla mekanismer eller prioritera system som förhindrar att den anställde löper onödigt stora risker med hänsyn till det syfte som eftersträvs.

Åtskillnad mellan lön och inkomster från ekonomiska andelssystem

Man måste göra en klar åtskillnad mellan inkomster från ekonomiska andelssystem å ena sidan och lönen å den andra. I vissa fall (till exempel när det gäller högsta chefsnivå eller nystartade företag) kan inkomster från ekonomiska andelssystem – särskilt aktieoptioner –

arbetstagarrepresentanter i Europeiska gemenskapen om förändringar i arbetsorganisationen eller anställningsavtalen.

utgöra en betydande del av den totala inkomsten. Generellt sett kan ekonomiska andelssystem dock inte ersätta lönen, utan har en annan, kompletterande roll. Eventuella inkomster från ekonomiska andelssystem bör därför betalas ut utöver den fasta lönen som fastställts enligt nationella bestämmelser och praxis. Arbetsmarknadens parter kan i detta avseende givetvis förhandla fritt om löner och villkor för ekonomisk delaktighet.

Förenlighet med rörlighet för arbetstagare

Ekonomiska andelssystem bör utformas så att de är förenliga med arbetstagarnas rörlighet såväl internationellt som mellan olika företag. När politiska åtgärder vidtas för att främja ekonomiska andelssystem bör man i synnerhet undvika att samtidigt skapa hinder för arbetstagarnas rörlighet på det internationella planet. Ett av de främsta målen för ekonomisk delaktighet är givetvis att öka arbetstagarnas långsiktiga engagemang och lojalitet mot företaget. Samtidigt står dock allt fler arbetstagare inför ökade krav på rörlighet och flexibilitet i arbetslivet. Vid utformningen av ekonomiska andelssystem bör man därför införa lämpliga bestämmelser, som beaktar såväl företagets intresse av ett långsiktigt engagemang från arbetstagarnas sida och arbetstagarnas rätt till rörlighet, för att reglera eventuella problem i samband med uppsägning av anställningsavtal.

4. TRANSNATIONELLA HINDER

4.1 Frågeställningen

De ekonomiska andelssystemen i Europa och politiska åtgärder för att främja dessa präglas av stora skillnader. Dessa skillnader är i sig inget problem och bör faktiskt betraktas som positiva, eftersom de är viktiga för att säkerställa att de ekonomiska andelssystemen är väl anpassade till förhållandena i respektive länder och företag.

Skillnaderna kan dock också allvarligt hindra användningen och utvecklingen av ekonomiska andelssystem på transnationell nivå. Olika beskattning, socialförsäkringsavgifter, allmänna rättsliga rammar och även kulturella skillnader gör att det mycket ofta är nästintill omöjligt för ett företag att utforma och tillämpa samma ekonomiska andelssystem i hela Europa.

Att införa ett system som är öppet för alla anställda i olika medlemsstater medför i regel stora kostnader och en omfattande administrativ belastning för företaget. Ofta är dessa kostnader oöverkomliga för företaget. Dessutom måste dessa system, även om de gäller i hela EU, ändå anpassas till olika nationella förhållanden. Detta innebär att anställda i olika länder faktiskt inte kommer att behandlas på samma sätt, även om de deltar i ett ekonomiskt andelssystem som i princip skall vara detsamma för alla.

Olikheterna innebär dessutom inte enbart en belastning för företagen, utan kan också vara ett hinder för arbetstagarnas fria rörlighet och ibland även för kapitalets fria rörlighet, inte minst vid dubbelbeskattning.

På det hela taget verkar dessa transnationella hinder därför hämmande på en mer utbredd användning av ekonomiska andelssystem i EU. Det vore givetvis mera logiskt och lättare för ett företag att kunna införa ett och samma ekonomiska andelssystem med några få och begränsade anpassningar till nationella förhållanden. Frågan är särskilt relevant när det gäller europabolag som på flera viktiga områden kommer att verka enligt ett gemensamt regelverk och därför i konsekvensens namn också borde kunna använda sig av ett gemensamt ekonomiskt andelssystem.

4.2 De främsta hindren

Beskattning

Skillnader i beskattningssystem kan ge upphov till två typer av problem. För det första kan dessa skillnader leda till dubbelbeskattning. Det gäller främst aktieoptioner. För anställda som flyttar till ett annat land kan olika skatteregler innebära att de antingen beskattas två gånger eller ibland inte alls. Inga gällande dubbelbeskattningsavtal mellan medlemsstaterna har särskilda bestämmelser för beskattning av aktieoptioner. Det finns dock mer allmänna bestämmelser, till exempel när det gäller förvärvsinkomster (artikel 15 i OECD:s modellavtal), som kan tolkas på ett sådant sätt att det leder fram till en lösning. Denna möjlighet undersöks nu inom OECD.

För det andra kan skatteskillnader också ge upphov till betydande administrativa kostnader för företag som vill införa samma ekonomiska andelssystem i flera länder, eftersom de bland annat måste ta hänsyn till olika bestämmelser vad gäller avdragsgilla kostnader, innehavstid, eventuella rabatter till anställda och beskattningstidpunkt eller olika regler om förmånsbehandling i skattehänseende.

Socialförsäkringsavgifter

Att inkomster från ekonomiska andelssystem behandlas olika som underlag för socialförsäkringsavgifter kan vara ytterligare en komplikation vid införandet av dessa system. Socialförsäkringsavgifterna för den typen av inkomster kan variera mellan olika länder och i vissa fall kan dessa inkomster vara helt befriade från socialförsäkringsavgifter.

Dessutom kan höga socialförsäkringsavgifter ibland få företagen att avstå från att utvidga systemet till dessa länder. Det hela försvåras av att de faktiska inkomsterna från ekonomiska andelssystem mycket ofta inte är kända förrän i efterhand, vilket gör att företagen kan komma att få betala mycket höga sociala avgifter som inte kan beräknas i förväg.

Bestämmelserna om sociala avgifter är heller inte alltid entydiga. Denna rättsliga osäkerhet gäller både företagen och de anställda och utgör ytterligare ett hinder för spridningen av ekonomiska andelssystem.

Rättsliga skillnader

Rättsliga skillnader mellan medlemsstaterna kan också hindra införandet av gränsöverskridande ekonomiska andelssystem.

När det gäller system för aktieäggande kan olika bestämmelser i lagstiftningen om värdepapper ställa till problem, inte minst i fråga om kraven för prospekt. Enligt rådets direktiv 89/298/EEG bör aktiesystem för anställda undantas från bestämmelserna om prospekt. I praktiken är det dock möjligt att inte alla typer av system omfattas av detta undantag, att undantaget inte är automatiskt och att detaljföreskrifterna om undantagen varierar från ett land till ett annat.

Dessutom kan särskilda arbetsrättsliga problem uppstå till exempel i samband med behörighetskriterier eller anställningens upphörande, bland annat avseende avgångsvederlag eller rätten att medföra aktier eller aktieoptioner. Förvaltningen av ekonomiska andelssystem kan också försvåras av olika bestämmelser om uppgiftsskydd.

Kulturella skillnader

Vid införandet av gränsöverskridande ekonomiska andelssystem kan företagen också stöta på problem som beror på kulturella skillnader, olika attityder till ekonomiska andelssystem, olika nationella traditioner eller skillnader i arbetsmarknadssystemen. Beroende på bland annat nationella traditioner och politiska åtgärder kan arbetstagare och arbetsmarknadsparter ha varierande uppfattningar om olika former av ekonomiska andelssystem.

Oftast måste dessa olikheter givetvis betraktas som givna förutsättningar. Samtidigt kan mer information och ett ökat utbyte av erfarenheter dock bidra starkt till att minska de problem som dessa kulturella skillnader kan medföra.

Brist på ömsesidigt erkännande av ekonomiska andelssystem

Ett grundläggande problem när det gäller att införa ekonomiska andelssystem i ett internationellt sammanhang är den allmänna bristen på ömsesidigt erkännande.

I vissa länder finns särskilda, skattemässigt godkända ekonomiska andelssystem som ibland innebär en förmånsbehandling av företag och anställda vad gäller skatter och sociala avgifter. Ibland inrättas särskilda institutioner eller fonder för att förvalta dessa system. Oftast är det dock inte möjligt för anställda i andra länder att delta i dessa system. Företag som arbetar internationellt måste därför i regel avstå från de fördelar som dessa system erbjuder, om de vill att systemet skall omfatta all personal.

Brist på information

En annan stötesten när det gäller att införa ekonomiska andelssystem på internationell nivå är den generella bristen på information om befintliga ekonomiska andelssystem eller politiska åtgärder för att främja sådana system. Kostnaderna för att ta reda på denna information kan vara oöverkomliga, särskilt för småföretag, och avskräcka dem från att överhuvudtaget överväga att införa ett sådant system. Dessutom kan denna informationsbrist även begränsa handlingsutrymmet för nationella myndigheter som är villiga att erkänna befintliga ekonomiska andelssystem i andra länder och göra det möjligt för arbetstagare från sitt eget land att bidra till dessa system.

4.3 Vägen framåt

Det är klart att lösningarna måste vara olika beroende på vilket hinder och vilken typ av ekonomiskt andelssystem det är frågan om.

I många fall kan bättre information och ökat erfarenhetsutbyte starkt bidra till att minska hindren. Detta gäller särskilt kulturella hinder.

I andra fall och när det gäller den nuvarande bristen på ömsesidigt erkännande och de många olika nationella skatte- och socialförsäkringssystem som finns, anser kommissionen att man måste vara mycket uppmärksam på eventuella negativa effekter som uppstår i samband med användningen av ekonomiska andelssystem på nationell nivå, när det gäller fri rörlighet för kapital eller fri etableringsrätt. Hittills har kommissionen dock inte fått uppgift om att det skulle finnas några sådana hinder för den fria rörligheten för kapital eller för etableringsrätten.

Kommissionen har också granskat de stora problem som dubbelbeskattning skapar. För att undvika sådana problem är det av avgörande betydelse att de ekonomiska andelssystemen

omfattas av dubbelbeskattningsavtal. Här står flera vägar öppna. Ett exempel är att gällande avtal tolkas så att ekonomiska andelssystem omfattas – OECD undersöker för närvarande denna möjlighet när det gäller gränsöverskridande skattefrågor som rör aktieoptioner för de anställda. Såväl EU:s medlemsstater som kommissionen deltar aktivt i OECD:s arbete som har lett fram till förslag till möjliga tolkningar och lösningar, särskilt när det gäller tidsförskjutningar, fastställande av vilken anställningsperiod en aktieoption avser och fall där arbetstagaren bosätter sig i ett annat land.

En annan möjlighet är att nya bestämmelser införs, om man inte kan hitta tillfredsställande lösningar med befintliga dubbelbeskattningsavtal. Detta skulle bli en betungande uppgift, eftersom det då skulle bli nödvändigt att omförhandla gällande dubbelbeskattningsavtal. Som beskrivs i kommissionens meddelande "Mot en inre marknad utan skattehinder. En strategi för fastställande av en konsoliderad bolagsskattebas för företagens verksamhet i EU"¹⁴ kan en lösning vara att man beslutar om en EU-version av OECD:s modellavtal med kommentarer (eller av vissa artiklar), vilken uppfyller de specifika krav som hänger samman med EU-medlemskapet. I meddelandet anger kommissionen att man avser att inleda tekniska diskussioner med medlemsstaterna om dessa frågor i syfte att lägga fram ett meddelande under 2004.

När det gäller att ta itu med skillnaderna när det gäller skattesystem, socialförsäkringslagstiftning och rättsliga system finns flera valmöjligheter. Här bör dock betonas att en fullständig harmonisering av befintliga bestämmelser om ekonomiska andelssystem inte är nödvändig. Det finns dock andra möjligheter att göra det lättare för företagen att införa ekonomiska andelssystem på europeisk nivå.

Man kan redan komma en bra bit på väg genom en närmare samordning av nuvarande praxis för ekonomiska andelssystem, upprättandet av riktlinjer på frivillig väg eller överenskommelser om att följa vissa allmänna principer (till exempel rörande beskattningstidpunkt, innehavstid eller täckningsgrad). Andra möjliga åtgärder är att skapa bättre förutsättningar för ett ömsesidigt erkännande av befintliga system eller att utarbeta ett eller fler europeiska ekonomiska andelssystem som kan anpassas till olika nationella förhållanden.

Åtgärder

- Kommissionen kommer under 2002 att tillsätta en arbetsgrupp bestående av oberoende experter. Arbetsgruppen kommer att få i uppdrag att dels kartlägga och detaljgranska befintliga transnationella hinder, särskilt i relation till bestämmelser i fördraget, dels undersöka olika möjliga åtgärder för att avhjälpa dessa. Experter från medlemsstaterna och arbetsmarknadens parter kommer att vara nära knutna till gruppens verksamhet. Arbetsgruppen skall lägga fram en slutrapport med rekommendationer under 2003. På grundval av denna rapport kommer kommissionen sedan att anta ett beslut om ytterligare åtgärder. Problem som rör beskattning kommer främst att behandlas inom ramen för uppföljningen av undersökningen om "Företagsbeskattning på den inre marknaden"¹⁵.

¹⁴ KOM (2001) 582 slutlig, s. 14-15.

¹⁵ SEK (2001) 1681.

5. PÅ VÄG MOT EN ÖKAD SPRIDNING AV EKONOMISKA ANDELSSYSTEM

5.1 Att skapa gynnsamma förutsättningar för ekonomiska andelssystem

Användandet av ekonomiska andelssystem påverkas i hög grad av hur stort det statliga stödet till dessa system är. Vissa medlemsstater har redan utvecklat tydliga och omfattande rättsliga ramar. Detta kombineras ofta med ekonomiska incitament för att göra systemen ännu mer attraktiva. I vissa länder har dessa gynnsamma förutsättningar skapats i nära samarbete med och med stöd från arbetsmarknadens parter. I andra länder är det statliga stödet i stort sett begränsat till ett antal selektiva incitament eller uppmaningar till arbetsmarknadens parter att göra ekonomiska andelssystem till en fråga som skall tas med i kollektivavtalen.

Om man vill vidareutveckla de anställdas möjligheter att ta del av företagets vinster och resultat i EU är det viktigt att medlemsstaterna fortsätter och ökar sina ansträngningar för att skapa gynnsamma rättsliga och skattemässiga förutsättningar, dock med beaktande av fördragsbestämmelserna om statligt stöd och EU:s linje i fråga om skadlig skattekonkurrens. I detta sammanhang bör de allmänna principer för ekonomiska andelssystem som beskrivits ovan användas som riktlinje och vägledning.

Med tanke på att ekonomiska andelssystem befinner sig på olika utvecklingsstadier i medlemsstaterna finns det ett stort utrymme för utbyte av information och erfarenheter. Än så länge har endast ett fåtal initiativ tagits i detta avseende. Det tycks fortfarande finnas en allmän brist på information om de ekonomiska andelssystemens möjligheter och fördelar.

Åtgärder

Kommissionen kommer att vidta följande åtgärder för att främja informationsutbyte och kartläggning av god praxis:

- Frågan om ekonomiska andelssystem kommer att tas med i programmet för ömsesidig granskning i samband med sysselsättningsriktlinjerna. En första inbördes utvärdering, som skall ägnas åt *UK Partnership Fund*, kommer att göras under 2002. Medlemsstaterna kommer att uppmanas att lägga fram ytterligare initiativ för detta program.
- För att bättre strukturera informationsutbytet kommer kommissionen att ta fram ett system för att jämföra nationella strategier och förfaranden (benchmarking). Under 2002 kommer en förstudie att genomföras för att undersöka olika praktiska aspekter och definitionsfrågor. Själva jämförelsen kommer att genomföras under 2003. Resultaten kommer att läggas fram och spridas under 2004. Därefter kommer man att besluta huruvida dessa jämförelser skall ske med jämna mellanrum och vilka intervaller som i så fall är lämpliga¹⁶. Resultaten av förstudien och jämförelsen kommer att läggas fram för diskussion i gruppen av generaldirektörer med ansvar för arbetsmarknadsfrågor.
- Kommissionen kommer att ge fortsatt stöd till projekt, studier och skapande av nätverk som har till syfte att sprida information om ekonomiska andelssystem.

¹⁶ Avsikten är inte att bygga ut de befintliga politiska samordningsprocesserna, utan att införa ett flexibelt instrument för systematiskt utbyte av information och erfarenheter och att kartlägga god praxis.

- Kommissionen kommer att arbeta för att det anordnas nationella konferenser om ekonomiska andelssystem där de viktigaste aktörerna sammanförs i syfte att sprida information och erfarenheter i hela Europa.
- För att ta itu med de särskilda utmaningar som kandidatländerna ställs inför kommer kommissionen att ge fortsatt stöd till initiativ som syftar till att
 - uppmärksamma de ekonomiska andelssystemens fördelar och möjligheter,
 - förbättra informationen om aktuella förfaranden och system,
 - utveckla lämpliga rättsliga och skattemässiga ramar, och
 - inrätta och utveckla nätverk.

5.2 Att utveckla den sociala dialogen

Arbetsmarknadens parter spelar en viktig roll för utvecklingen av ekonomiska andelssystem. I många fall har de redan agerat på ett mycket konstruktivt sätt och åstadkommit beaktansvärda resultat. I ett antal fall finns dock fortfarande vissa tveksamheter och farhågor, framförallt från fackföreningshåll.

Dessa tveksamheter har ofta att göra med eventuella risker för arbetstagarna och med konsekvenserna för löneflexibiliteten, löneförhandlingsprocessen och arbetsmarknadsrelationerna. Det är viktigt att notera att det inte finns några entydiga belegg för att ekonomiska andelssystem skulle inverka negativt på lönenivån eller kollektivförhandlingarna. Tvärtom visar en färsk undersökning från Europeiska fonden för förbättring av arbets- och levnadsvillkor (2001b) att ekonomiska andelssystem inte leder till någon försvagning av fackföreningarnas eller företagsnämndernas roll och att det till och med kan finnas ett positivt samband med andra former av direkt eller representativt medbestämmande.

Det finns flera skäl till att arbetsmarknadsparternas bidrag till vidareutvecklingen av ekonomiska andelssystem är av central betydelse:

- Det finns starka bevis på att fördelarna med ekonomiska andelssystem är som störst när dessa införs i partnerskap och utgör ett inslag i en mer övergripande medbestämmandestrategi. Det är därför mycket viktigt att utveckla den sociala dialogen på den punkten och att säkerställa att det ekonomiska andelssystemets inneboende möjligheter tillvaratas optimalt när det införs.
- När det gäller de ovan beskrivna allmänna principerna kan arbetsmarknadens parter spela en viktig roll i ett antal frågor för att säkerställa att dessa principer verkligen tillämpas i befintliga ekonomiska andelssystem. Det gäller särskilt frågor som undvikandet av onödiga risker, systemets tydlighet och öppenhet eller behovet av utbildning.
- Med tanke på att många företag börjar arbeta allt mer internationellt bör ekonomiska andelssystem i ökad utsträckning vara ett diskussionsämne i europeiska företagsnämnder och i samband med stadgan för europabolag.
- Den sociala dialogen kan på ett värdefullt sätt bidra till att övervinna vissa hinder som fortfarande ligger i vägen för en mer utbredd användning av ekonomiska andelssystem,

bland annat på transnationell nivå. Dialogen skall omfatta utbyte av information och erfarenheter mellan arbetsmarknadens parter, vilket kan bidra till att undanröja befintliga tveksamheter och problem samt lägga grunden till en balanserad och för båda parter fördelaktig vidareutveckling av ekonomiska andelssystem.

Åtgärder

- Kommissionen kommer att måna särskilt om att stödja de initiativ som arbetsmarknadsparterna tar i fråga om ekonomiska andelssystem, bland annat följande:
 - Utbyte av information och erfarenheter.
 - Skapande av nätverk.
 - Forskning och undersökningar.
- Arbetsmarknadens parter uppmanas att närmare undersöka möjligheten att ta upp frågan inom ramen för den sociala dialogen, bland annat på branschnivå och internationellt.

5.3 Att vidga täckningen av ekonomiska andelssystem

De förmåner som ekonomiska andelssystem innebär för de anställda skall i princip inte vara begränsade till de sektorer där dessa system för närvarande är vanligast, dvs. större företag med vinstsyfte. Att utforma ekonomiska andelssystem som kan tillämpas i sektorer och företag som idag normalt sett inte utnyttjar dem är därför en viktig utmaning när det gäller att ge större spridning åt den typen av system. Detta gäller i synnerhet små och medelstora företag, men även den offentliga och den ideella sektorn.

Små och medelstora företag står inför en rad särskilda problem när det gäller att införa ekonomiska andelssystem för sina anställda. Mycket ofta är de kostnader och administrativa komplikationer som är förenade med införandet av dessa system oöverkomliga för mindre företag. Med hänsyn till det begränsade antalet anställda kan dessutom de (fasta) kostnaderna för ett sådant projekt framstå som oproportionerligt stora i jämförelse med de potentiella fördelarna.

Samtidigt medför dessa system ett antal stora fördelar speciellt för små och mindre företag. Utöver de allmänna fördelar som redan nämnts kan ekonomiska andelssystem till exempel ha en viktig roll när det gäller att skaffa startkapital för nya företag. De kan också vara ett värdefullt instrument för att dra till sig eller behålla nyckelpersonal. Slutligen kan ekonomiska andelssystem ofta erbjuda en lösning på de successionsproblem som kan uppstå i små och medelstora familjeföretag.

De särskilda problem och fördelar som ekonomiska andelssystem innebär för små och medelstora företag kräver riktade lösningar och stödåtgärder. Det är viktigt att utveckla ekonomiska andelssystem som är anpassade till de särskilda behov som små och medelstora företag har och som gör det möjligt för dem att dra nytta av de olika fördelar som ekonomisk delaktighet medför.

Den motivering som ligger bakom fördelarna med ekonomiska andelssystem är inte heller begränsad till företag med vinstsyfte. I princip bör det vara möjligt att åstadkomma samma fördelar i andra sektorer, som till exempel den offentliga sektorn eller ideella sektorer. Dessutom skulle det förhållande att ekonomiska andelssystem begränsas till kommersiella

företag innebära att stora delar av befolkningen utesluts från de fördelar som ekonomisk delaktighet kan medföra.

Det är uppenbart att klassiska modeller för ekonomisk delaktighet knappast kan tillämpas i dessa sektorer. Begreppet ekonomisk delaktighet hänger emellertid inte nödvändigtvis ihop med ett ekonomiskt mått på företagets resultat. Detta har redan betonats i samband med resultatdelning som en möjlig form av ekonomisk delaktighet. I likhet med situationen för små och medelstora företag tycks det också finnas ett klart behov av ytterligare forskning när det gäller möjligheterna att utvidga ekonomiska andelssystem till dessa typer av sektorer och företag.

Åtgärder

- När det gäller de olika initiativ som föreslås i detta meddelande kommer kommissionen att särskilt uppmärksamma den speciella situation som små och medelstora företag befinner sig i.
- Kommissionen kommer att genomföra utredningar och främja undersökningar om de särskilda problem som små och medelstora företag möter när de inför ett ekonomiskt andelssystem.
- Kommissionen kommer att stödja forskning och andra initiativ för att undersöka möjligheter att utvidga ekonomisk delaktighet till den offentliga och den ideella sektorn.

5.4 Att förbättra informationen med hjälp av forskning och undersökningar

Även om en betydande mängd information och undersökningsresultat om arbetstagares ekonomiska delaktighet har tagits fram under de senaste årtiondena finns det fortfarande ett antal stora luckor. Det krävs mer forskning till exempel när det gäller de grundläggande förutsättningar som måste finnas för att införandet av ekonomisk delaktighet skall krönas med framgång. Även andra aspekter som till exempel sambanden mellan ekonomisk delaktighet och sysselsättning bör undersökas närmare. Samma sak gäller de makroekonomiska effekterna av ekonomiska andelssystem.

På en mer elementär nivå finns det endast spridda uppgifter att tillgå om arbetstagares ekonomiska delaktighet. Detta gäller bland annat mer grundläggande förhållanden som täckningsgrad eller beloppsstorlekar. Det krävs således dessutom mer forskning om omfattningen av ekonomiska andelssystem.

En annan stor lucka i informationsmaterialet gäller sambanden mellan delaktighet i resultaten och andra aspekter av företagspolicy eller arbetsmarknadsrelationer. Den typen av frågor har på senare tid börjat undersökas närmare i vissa studier, men det krävs mycket större insatser i detta avseende.

Åtgärder

Kommissionen kommer att fortsätta att stödja och genomföra forskningsprojekt som syftar till att fylla dessa informationsluckor. Därvid kommer särskild vikt att läggas vid följande aspekter:

- Insamling av uppgifter om användningen och utbredningen av ekonomiska andelssystem.

- De ekonomiska andelssystemens betydelse för företagets prestanda, sysselsättning, arbetets kvalitet och social sammanhållning.
- Sambanden mellan ekonomisk delaktighet och andra aspekter av företagspolicy eller arbetsmarknadsrelationer.
- Särskilda förhållanden och problem i samband med utvecklingen av ekonomiska andelssystem i kandidatländerna.

Kommissionen uppmanar också Europeiska fonden för förbättring av arbets- och levnadsvillkor att fortsätta sitt arbete för arbetstagarnas ekonomiska delaktighet.

5.5 Att bygga upp nätverk

För att öka spridningen av information och erfarenheter samt höja medvetenheten om de möjligheter som ekonomisk delaktighet innebär kommer det också att vara viktigt att främja en fortlöpande dialog på europeisk nivå. En sådan dialog borde omfatta alla relevanta aspekter, inbegripet tekniskt samarbete till exempel i skatte- eller redovisningsfrågor, men även ett fortlöpande informationsutbyte mellan arbetsmarknadens parter eller samarbete mellan medlemsstater i frågor av gemensamt intresse.

Det är också viktigt att alla åtgärder som planeras i detta meddelande får stöd av alla berörda aktörer och kompletteras med en fortlöpande debatt mellan dem. För att skapa en mer beständig grund för detta kommer inrättandet av nätverk eller utbyggnad av befintliga nätverk att vara särskilt värdefullt. Kommissionen kommer därför att fortsätta sitt stöd för uppbyggnaden av sådana nätverk på alla nivåer.

Åtgärder

Kommissionen kommer att främja och stödja uppbyggnaden av nätverk på följande områden:

- Nätverk mellan universitet och högskolor.
- Expertnätverk.
- Arbetsmarknadens parter.
- Företagsnätverk.
- Nätverk mellan institutioner.
- Nätverk mellan sammanslutningar som arbetar med frågor som rör ekonomisk delaktighet.

5.6 Ekonomiskt stöd till initiativ för ekonomisk delaktighet

Kommissionen kommer att ge ekonomiskt stöd för ovannämnda åtgärder genom följande kanaler:

- Att främja arbetstagarens delaktighet i resultaten är ett prioriterat mål för budgetrubrik B3-4000 om arbetsmarknadsrelationer och social dialog. De projekt och initiativ som skall ges stöd inom dessa ramar gäller i synnerhet utbyte av information och god praxis, åtgärder

för att informera och öka kunskaperna om ekonomiska andelssystem och utbildningsåtgärder riktade till arbetsmarknadens parter.

- Projekt som gäller ekonomisk delaktighet kan också få stöd inom ramen för gemenskapens stödåtgärder inom sysselsättningsområdet. Detta gäller i synnerhet initiativ för att undersöka samband mellan ekonomisk delaktighet och den europeiska sysselsättningsstrategin, inte minst inom delarna anpassbarhet och företaganda. I februari nådde rådet och Europaparlamentet en politisk överenskommelse om gemenskapens stödåtgärder för perioden 2002-2006.
- Inom ramen för artikel 6 i förordningen om Europeiska socialfonden får kommissionen finansiera åtgärder av innovativ karaktär som har till syfte att främja nya tillvägagångssätt och kartlägga god praxis som i ett senare skede kan underlätta genomförandet av åtgärder som stöds av Europeiska socialfonden, i synnerhet på områden som företagets sociala ansvar eller modernisering av arbetsorganisationen.
- När det gäller forskning om arbetstagares ekonomiska delaktighet kan även stöd lämnas från gemenskapens ramprogram för forskning och teknisk utveckling.

6. SLUTSATSER

Även om vissa framsteg har gjorts på senare tid när det gäller att ge en bredare spridning inom EU åt arbetstagarnas ekonomiska delaktighet, är sådan delaktighet i praktiken ändå fortfarande begränsad och mycket ojämnt fördelad mellan medlemsstaterna. Med hänsyn till att ekonomisk delaktighet innebär olika fördelar för såväl företag som anställda och kan bidra till att uppnå de mål som sattes upp i Lissabon, måste samtliga aktörer på alla relevanta nivåer – medlemsstaterna, arbetsmarknadens parter och företagen – öka sina ansträngningar för att främja en bredare användning av olika former av ekonomisk delaktighet i hela Europa.

I detta meddelande presenteras en åtgärdsram på gemenskapsnivå som syftar till att stödja en bredare spridning av ekonomisk delaktighet. De viktigaste inslagen är följande:

- Öka medvetenheten och förbättra informationen om fördelarna med att ge anställda möjlighet att delta i resultaten.
- Öka utbytet av information och erfarenheter samt kartlägga god praxis genom jämförande analyser (benchmarking), inrättande av nätverk och främjande av konferenser på nationell nivå.
- Angripa och minska transnationella hinder.
- Uppmuntra vidareutvecklingen av den sociala dialogen på denna punkt.
- Stödja ytterligare forskning och undersökningar om de olika aspekterna av arbetstagares ekonomiska delaktighet.

Dessutom fastställs i detta meddelande ett antal allmänna principer som bör vara vägledande vid utvecklingen av ekonomiska andelssystem och därmed säkerställa att möjligheterna utnyttjas på bästa sätt. Dessa principer bör tjäna som referensram för såväl medlemsstaterna som arbetsmarknadens parter och företagen.

De åtgärder som beskrivs i detta meddelande avser till en början perioden 2002-2004. I slutet av denna period kommer framstegen mot de mål som fastställts i detta meddelande att utvärderas i nära samarbete med alla berörda parter. På grundval av denna utvärdering kommer ett beslut att fattas om lämpliga initiativ för framtiden.